

УДК 336.221.26

ВПЛИВ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ НА ФІНАНСОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

О. В. Кравчун

студентка 5 курсу, група ФіК-51, навчально-науковий інститут економіки,
менеджменту і права

Науковий керівник – к.е.н., доцент Ж. С. Шило

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті розглядаються проблеми впливу податку ПДВ на фінансові результати та фінансовий стан підприємств через оцінку загального механізму. Висвітлено недоліки та обґрунтовано необхідність вдосконалення процесу сплати ПДВ. Розроблено пропозиції щодо усунення негативних наслідків його впливу на діяльність суб'єктів господарювання.

Ключові слова: податок на додану вартість, фінансові результати, податки, механізм впливу ПДВ, відшкодування ПДВ, суб'єкти господарювання.

В статье рассматриваются проблемы влияния НДС на финансовые результаты и финансовое состояние предприятий через оценку общего механизма. Отражены недостатки и обоснована необходимость совершенствования процесса уплаты НДС. Разработаны предложения относительно устранения негативных последствий его влияния на деятельность субъектов ведения хозяйства.

Ключевые слова: налог на добавленную стоимость, финансовые результаты, налоги, механизм влияния НДС, возмещение НДС, субъекты ведения хозяйства.

In the article the problems of influence of VAT are examined on financial results and financial state of enterprises through the estimation of general mechanism. Defects are reflected and the necessity of perfection of process of in payment of VAT is reasonable. Suggestions are worked out in relation to the removal of negative consequences of his influence on activity of subjects of ménages.

Keywords: tax value-added, financial results, taxes, mechanism of influence of VAT, compensation of VAT, subjects of menage.

Податкова система в кожній країні є основою економічної системи держави. Вона, з одного боку, забезпечує фінансову базу держави, а з іншого – виступає головним знаряддям реалізації її економічної політики. Саме тому побудова чіткої податкової системи – це одна з головних умов ефективного функціонування економіки і фінансів держави в умовах євроінтеграції і світової глобалізації. Через податки здійснюється найтісніший зв'язок між державою і юридичними та фізичними особами щодо формування, розподілу й використання їх доходів.

Реформування податкової системи становить одну з найбільш актуальних проблем української економіки в умовах ринку. Від її вирішення залежить розвиток підприємництва, інвестиційної діяльності, важливих галузей народного господарства та формування фінансової бази в цілому. Пріоритетним завданням держави в цьому напрямі є вирішення проблеми використання податку на додану вартість та усунення дисбалансу між

надходженнями ПДВ до бюджету та його відшкодуванням суб'єктам підприємницької діяльності.

На сьогодні актуальною є проблема впливу ПДВ на фінансові результати та фінансовий стан суб'єктів підприємництва, що пов'язано зі сплатою податку у процесі придбання товарно-матеріальних цінностей, оплати виконаних робіт і отриманих послуг; надходженням цього податку на рахунки суб'єктів підприємства, які реалізують товари, роботи, послуги.

В умовах фінансово-економічної кризи, коли перед більшістю підприємств постала проблема платоспроможності, ліквідності та значним погіршенням фінансових результатів, гостро виникає питання щодо впливу ПДВ на їх фінансово-господарську діяльність, що змушує шукати шляхи мінімізації його негативних проявів.

Мета дослідження - визначити проблеми та недоліки механізму впливу ПДВ на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання, а також запропонувати шляхи вдосконалення сплати ПДВ.

Дослідженню даного питання присвячено чимало наукових та публіцистичних праць як в Україні так і за її межами. Безпосередньо займалися вивченням цієї проблематики такі науковці і дослідники як Мартинюк П., Лобкова Т., Синчак В., Ступицький А., Завгородний В., Грачова Р., Дьоміна О. та ін. Але у навчальній літературі та наукових публікаціях щодо сплати ПДВ недостатньо уваги приділяється питанню його впливу на фінансово-господарську діяльність платників указанного податку, не до кінця розкривається механізм впливу або не розроблено дієвих заходів з мінімізації негативних наслідків такого впливу. Це зумовлює актуальність цієї проблеми та необхідність подальшого її дослідження.

Податок на додану вартість – це податок на внутрішнє споживання продукції. Він являє собою спеціальну надбавку до кінцевої ціни всіх товарів, що споживаються в Україні. Хоча нараховується й стягується він на всіх стадіях виробничого ланцюга, кінцеве відрахування здійснюється в роздрібній мережі [5].

Податок на додану вартість виступає зручним податковим важелем, який допомагає державі наповнювати бюджет за рахунок технічно простого збирання і наявності широкої бази оподаткування. На сьогодні податок на додану вартість є основним джерелом доходів загального фонду Державного бюджету України. Починаючи з 2003 р., його питома вага в податкових надходженнях бюджету зросла з 23,2% до 55,6% у 2012 р. Це підтверджує вагому роль цього податку в формуванні доходів держави.

В Україні існують численні недоліки адміністрування ПДВ, спричинені недосконалістю податкового законодавства, що призводить до негативного впливу на фінансово-господарські рішення його платників. ПДВ виступає істотним чинником, здатним стимулювати або стримувати ділову активність платників цього податку.

Також в Україні дедалі більше загострюється проблема відшкодування ПДВ. Держава не виконує своїх зобов'язань у цій сфері, зростає термін заборгованості уряду перед платниками податків. За таких умов ПДВ фактично перетворюється на додатковий податок з експортерів, через який зменшуються їхні ресурси. За браком прозорого механізму погашення державної заборгованості з відшкодування ПДВ платники податків перебувають у нерівних умовах.

Несвоєчасне повернення ПДВ призводить до зниження економічної активності підприємств та обсягів їхнього виробництва, оскільки відволікання обігових коштів зменшує спроможність закупівлі сировини й інших матеріальних цінностей - виплати заробітної плати та здійснення інвестицій.

Впливає ПДВ і на діяльність підприємства-продавця, який одержує його у складі виторгу від реалізації товарів (робіт, послуг). За рахунок вказаних доходів платник компенсує суми ПДВ, який був ним раніше сплачений під час придбання запасів, товарів, робіт, послуг, необхідних для здійснення своєї діяльності. При цьому певний час, до

перерахування в бюджет, ПДВ може залишатися в розпорядженні підприємства і використовуватись як своєрідна форма його кредитування.

Для знаходження шляхів удосконалення податкової політики у сфері нарахування та відшкодування ПДВ, перш за все, потрібно з'ясувати причини недосконалості існуючої системи.

Однією з причин цього стала поспішність у впровадженні ПДВ, що став застосовуватися в Україні з 1992 року. Відомо, що ряд країн, економіка яких успішно розвивається, наприклад, США, не використовують ПДВ. Проте менш відомо, що тривалий час уникали вказаного податку й деякі наші сусідні держави – країни Центральної та Східної Європи, що випереджають Україну в ході економічної трансформації і розглядаються як зразок для наслідування Україною. Це стосується, зокрема, Чехії та Словенії.

В Словенії ПДВ був впроваджений в умовах економічного піднесення з 1 липня 1999 р. в процесі уніфікації національного податкового законодавства з вимогами ЄС. Та й Польща впровадила ПДВ не в перший, а лише на четвертий рік трансформації своєї економіки – у 1993 р., вже після зменшення інфляційних процесів.

Починаючи з 1992 року, органи державної влади України постійно намагаються покращити податкову систему, що призвело до появи близько 2083 нормативно-правових актів, які регулюють дану сферу економіки. При цьому всі ці нормативні і законодавчі акти не завжди узгоджуються між собою, як наслідок у підприємців з'являється безліч можливостей для знаходження шляхів ухилення від оподаткування.

В умовах трансформації бухгалтерського обіку податок на додану вартість перетворився на основне джерело доходів до держбюджету, так як серед усіх податкових надходжень до доходної частини бюджету саме він займає пріоритетне місце.

Вплив ПДВ на обсяги реалізації товарів, робіт, послуг безпосередньо проявляється через ставку податку. Визначена чинним законодавством ставка ПДВ у розмірі 20% призводить до відповідного зростання цін на товари, роботи, послуги. У більшості випадків це негативно впливає на обсяги реалізації, а отже, і на фінансовий результат діяльності суб'єктів підприємництва. Більш доцільним щодо зниження негативного впливу ПДВ платників податку є поступове зниження загальної ставки ПДВ. Податковий кодекс передбачає поступове щорічне зниження ставки податку на додану вартість на 1% з нинішніх 20 % до 17% з 1 січня 2015 р.

Ця реформа податкового законодавства матиме позитивні наслідки для підприємств-платників ПДВ.

1) Відбудеться загальне зниження рівня цін на товари, роботи, послуги, що буде супроводжуватися зростанням обсягів їх реалізації, а отже, і покращанням фінансових результатів діяльності платників.

2) Скоротяться видатки на придбання основних засобів і нематеріальних активів, вартості будівництва, що сприятиме активізації здійснення реальних капітальних вкладів та впровадження інновацій.

3) Зменшаться обсяги витрат у сумі вхідного ПДВ, які будуть відноситись на поточні витрати - собівартість товарів, робіт, послуг (якщо відповідні види діяльності суб'єктів підприємництва будуть звільнені від ПДВ). Це також буде сприяти покращанню фінансових результатів діяльності платників. Зростання обсягів реалізації товарів, робіт, послуг приведе і до збільшення надходжень ПДВ до бюджету, а отже, компенсує їх зменшення внаслідок зниження загальної ставки ПДВ.

Більшість розвинених країн, які стягують ПДВ, запровадили комплекс заходів з мінімізації його негативного впливу на підприємства та добробут населення. Наприклад, у ЄС є три режими оподаткування залежно від соціальної значимості товарів. Товари широкого вжитку тут оподатковують за стандартною ставкою - не менше 15%. Щодо товарів розкоші застосовується підвищена ставка. Соціально важливі товари і послуги - продукти

харчування та ліки - оподатковують за зниженою ставкою - 5%. Такий підхід є соціально справедливим, тому його варто застосувати і в Україні.

Отже, шукаючи вихід, підприємець вибирає один із варіантів: мінімізація податків законними способами, або переведення своїх операцій у тіньовий бізнес.

На наш погляд, в Україні варто перейти до методики, яка застосовується в ЄС та Росії. Вона полягає у зниженні ставки ПДВ з одночасною ліквідацією усіх пільг. Під час надання пільг певним галузям існує небезпека перетворення короточасної економічно обґрунтованої підтримки на довготермінову політику перерозподілу доходів держави на користь окремих секторів економіки або підприємств. Скасування пільг з ПДВ спростить адміністрування податку і відновить принцип його нейтральності.

Отже, діючий в Україні механізм стягнення податку на додану вартість потребує вдосконалення у напрямку зменшення його впливу на фінансово-господарську діяльність суб'єктів підприємництва.

Як один із способів усунення проблеми ПДВ висувається ідея замінити податок на додану вартість на податок з обороту, який існував до запровадження ПДВ, наприклад, у розмірі 5%. Але, на наш погляд, проблема експортного відшкодування цим не вирішується. Оскільки, цей податок є також внутрішнім споживчим податком, тому нічого істотно не зміниться.

Для забезпечення нормального функціонування суб'єктів господарювання, які є експортерами і оподатковуються згідно закону за нульовою ставкою, потрібно розробити оптимальний варіант стягнення ПДВ.

Для досягнення цієї мети нами пропонується наступне: базою для обчислення зобов'язань з ПДВ завжди має бути обсяг реалізації (при об'єкті оподаткування – операції з продажу, згідно існуючого законодавства), а базою для обчислення величини ПДВ до зменшення повинна стати частина придбаної вартості, яка на цей час виявилася реалізованою в товарі звітного періоду. Суть цієї розробки полягає у перетворенні ПДВ із загальнодержавного на місцевий податок. При цьому надходження по ПДВ залишати в місцевих бюджетах. Тоді як на сьогодні це робити навіть за найбільшого бажання неможливо: один регіон (де зареєстрований постачальник) отримує, а інший (де зареєстрований покупець) - відшкодовує.

Крім того, якщо скасувати податок на прибуток та прибутковий податок з фізичних осіб, замінивши їх податком на кінцеве споживання – ПДВ, то оподаткованими виявляться не тільки легальні, а й тіньові доходи.

Отже, податок на додану вартість, попри неоднозначне до нього ставлення з боку як платників податків, так і тих, хто визначає податкову політику, — найбільш раціональний із усіх відомих на сьогодні. Тільки цей податок – якщо стягувати його не з «подій», як це робиться за нині чинними податковими законами, а нараховувати на ту частину вартості товару, що дійсно є доданою, – не лише забезпечить 100-відсоткове виконання бюджету в частині податкових надходжень, а й дозволить контролювати динаміку ВВП.

1. Загорський В. С. Бюджетна система та оподаткування в Україні: проблеми розвитку : монографія / В. С. Загорський. - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. - 288 с.
2. Іванов Ю. Б. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування : монографія / Ю. Б. Іванов / за заг. ред. Ю. Б. Іванова. - Х. : ВД «ІНЖЕК», 2007. - 448 с.
3. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин / І. О. Луніна. - К. : Вид-во «Наук. Думка», 2006. - 432 с.
4. Соколовська А. А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А. Соколовська // Економіка України. - 2006. - № 7. - С. 4-12.
5. Чередниченко О. М. Ефективність використання ПДВ в Україні / О. М. Чередниченко // Фінанси України. - 2004. - № 7. - С. 27-35.
6. Ярошенко Ф. О. Податок на додану вартість : навч. посібн. / Ф. О. Ярошенко, М. Я. Азаров, П. В. Мельник та ін. - К. : Вид-во Ірпінь: Націон. академія ДПА України, 2004. - 396 с.